

Luku 9: Näkökulmia tehtäviin ja kuviin

1. Selvitä, mitä eroa on seuraavilla käsitteillä.

a) pesänselvitys – perunkirjoitus

- Pesänselvityksessä kuolinpesä valmistetaan perinnönjakoa varten.
- Pesänselvitys päättyy perunkirjoitustilaisuuteen, jossa laaditaan perukirja.
- Perunkirjoitus tulee tehdä kolmeen kuukauteen kuluttua vainajan kuolemasta.

b) perintövero – perintöveroluokka

- Perintövero on verolaji eli se tarkoittaa veroa, joka maksetaan peritystä omaisuudesta.
- Perintöveroluokka määrittelee, kuinka monta prosenttia veroa perinnöstä pitää maksaa.

c) tasinko – tasinkoprivilegi

- Tasinko on se summa, joka varakkaamman aviopuolison (tai kuolinpesän) pitää osituksen jälkeen maksaa köyhemmälle osapuolelle, kun avioliitto tai rekisteröity parisuhde päättyy eroon. Tasinko lasketaan myös, kun avioliitto tai rekisteröity parisuhde päättyy kuolemaan.
- Tasinkoprivilegi tarkoittaa avioliitosta jääneen lesken oikeutta olla maksamatta tasinkoa kuolinpesälle.

2. Vastaa kysymyksiin kuolinpesän selvittämisestä.

a) Mitä tarkoittaa kuolinpesän selvittäminen ja mitä oikeustoimia siihen kuuluu?

- Se tarkoittaa vainajan omaisuuden valmistamista perinnönjakoa varten.
- Yksi kuolinpesän osakas ottaa pesän haltuun ja huolehtii juoksevista asioista, esimerkiksi vainajan laskuista.
- Pesän osakkaat selvitetään. He sopivat pesänhoitajasta, hallinnoivat pesää yhdessä tai pesälle voidaan määrätä pesänselvittäjä.
- Pesänselvitys päättyy perunkirjoitustilaisuuteen, jossa laaditaan perukirja. Siinä kaksi ”uskottua miestä” selvittää vainajan omaisuuden ja velat ja allekirjoittavat perukirjan.

b) Minkälaisia periaatteita noudatetaan ylivelkaisen kuolinpesän selvittämisessä?

- Pesänselvityksestä syntyvät velat on ensin maksettava, esimerkiksi hautaus- ja perunkirjoituskulut.
- Tämän jälkeen maksetaan vainajan velat. Jos varat eivät riitä velkojen maksuun, voidaan pesä luovuttaa pesänselvittäjän hallintaan. Hän neuvottelee velkojen kanssa velkojen maksusta.
- Kuolinpesän osakkaat eivät joudu maksamaan vainajan velkoja, paitsi jos he ovat jakaneet perintöä ennen velkojen maksua, toimineet epärehellisesti, laiminlyöneet perukirjan toimittamisen verottajalle tai laiminlyöneet perunkirjoituksen pitämisen kolmen kuukauteen kuluttua vainajan kuolemasta.

c) Mitä eroa on sopimusjaolla ja toimitusjaolla?

- Sopimusjaossa kuolinpesän osakkaat jakavat perinnön yhteisymmärryksessä. Pesän osakkaat ja kaksi esteetöntä todistajaa allekirjoittavat jakokirjan.
- Toimitusjaossa käräjäoikeuden nimeämä pesänjakaja suorittaa pesänjaon.

3. Mitä oikeudellista merkitystä on perukirjalla?

- Perukirjassa luetellaan vainajan omaisuus ja velat sekä mahdolliset testamentit ja ennakkoperinnöt.
- Perukirja on samalla luettelo pesän osakkaista ja pohja perinnönjaolle.
- Perukirjan perusteella määrätään perintöverot.
- Perukirja on tärkeä myös velkojille, koska he pystyvät sen avulla valvomaan oikeuksiaan.

4. Mitä oikeudellista merkitystä on sillä, mihin perillisryhmään perillinen kuuluu?

- Perillisryhmä määrittelee, missä järjestyksessä perintö jaetaan.
- Jos ensimmäisessä perillisryhmässä yksikin henkilö on elossa, hän perii koko omaisuuden, muiden perillisryhmien jäsenet eivät peri mitään ilman testamenttia.
- Perillisryhmä määrittää myös veroprosentin.

5. Mitä tarkoittaa lakiosa ja minkälaisessa tilanteessa sen voi menettää?

- Lakiosa on puolet siitä perinnöstä, jonka rintaperillinen saisi ilman testamenttia tai lahjakirjaa.
- Jokaisen rintaperillisen on erikseen vaadittava lakiosaansa.
- Lakiosan voi menettää vain aivan poikkeuksellisissa tapauksissa. Perittävän on täytynyt loukata perittävää rikollisella tavalla tai elää tavanomaista kunniattomampaa elämää.
- Perinnöttömäksi tekeminen edellyttää testamenttia, syyt tulee pystyä näyttämään toteen.

6. Vastaa kysymyksiin testamentista.

a) Perustele väite: Testamentti on määrämuotoinen oikeustoimi.

- Testamentti pitää laatia kirjallisesti.
- Kahden yli 15-vuotiaan esteetömän todistajan on allekirjoitettava se.

b) Minkälaisia erilaisia testamentteja on olemassa? Miten ne eroavat oikeudellisesti toisistaan?

- yleistestamentti: Vainaja luovuttaa koko jäämistönsä tai osan siitä kenelle tahansa haluaa. Yleistestamentin saajasta tulee kuolinpesän osakas.
- erityistestamentti: Vainaja luovuttaa jonkin tietyn omaisuuden tai rahasumman haluamalleen henkilölle tai muulle taholle.
- omistusoikeustestamentti: Testamentin saaja voi tehdä peritylle omaisuudelle mitä haluaa. Rajoitettu omistusoikeustestamentti antaa muuten samat oikeudet, mutta omaisuutta ei saa testamentata eteenpäin.
- hallintaoikeustestamentti: Testamentin saaja saa hallita omaisuutta ja sen tuottoa, mutta omaisuuden myynti, lahjoitus tai testamenttaus on kielletty.
- keskinäinen testamentti: Kaksi ihmistä – yleensä puoliset – testamenttaavat omaisuutensa toisilleen. Keskinäinen testamentti voi olla hallintaoikeustestamentti tai omistusoikeustestamentti.

- hätätilatestamentti: Hätätilanteessa tehty testamentti, jossa voidaan poiketa tiukoista muotomääräyksistä, esimerkiksi todistajia ei välttämättä tarvita.

7. Etsi esimerkki perukirjasta. Minkälaisia muotoseikkoja ja sisältöä koskevia havaintoja voit siitä tehdä?

- Esimerkki: <http://www.lakiopas.com/asiakirjamallit/perukirja/>

8. Lue teksti ja arvioi tapaukseen liittyviä oikeudellisia näkökulmia.

Lapseton, koko elämänsä yksin elänyt ja alkoholisoitunut kalastaja Severi joutui keskelle myrskyä. Severi oli varma, että hänen veneensä uppoaisi ja että hän kuolisi myrskyssä. Niinpä hän laati humalapäissään vanhan merikartan kääntöpuolelle testamentin, jossa määräsi koko huomattavan omaisuutensa Khadralle. Hänen siskonsa Ainon tytär Khadra oli ainoa, joka piti Severiin yhteyttä.

Severi selvisi myrskystä, mutta kuoli kaksi viikkoa myöhemmin liukastuessaan saunan rapuilla. Hänen testamenttinsa löytyi veneestä. Aino väitti testamenttia pätemättömäksi, mutta Khadra vaati Severin jäämistöä itselleen. Severin ja siskon välit olivat katkenneet vuosia sitten heidän vanhempiansa kuolemaa seuranneisiin perintöriitoihin.

- Severi oli laatinut veneessä hätätilatestamentin. Ilman sitä Aino perisi Severin omaisuuden.
- Ainon tulee moittia testamenttia kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun hän sai tietää sen olemassaolosta.
- Olennaista on, tulkitsisiko oikeus hätätilatestamentin päteväksi. Muotoseikkojen puolesta merikartan kääntöpuoli varmaan kelpaisi testamentin alustaksi, mutta testamentilla ei ollut todistajia. Olennaista olisi, oliko testamentti allekirjoitettu ja päivätty.
- Severin humalatilaa Ainon olisi vaikea vedota, sillä hänen tulisi näyttää se toteen eikä asialla silti välttämättä olisi merkitystä.
- Hätätilatestamentti pitäisi muuttaa normaalit muotovaatimukset täyttäväksi testamentiksi kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun hätätila on ohi, muuten testamentti raukeaa.
- Koska Severi kuoli kaksi viikkoa hätätilan jälkeen, testamentti oli vielä voimassa. Khadralla olisikin hyvät mahdollisuudet saada Severin omaisuus itselleen.

9. Aviopari Jutan ja Juulian perheeseen kuuluu Jutan edellisestä avioliitosta kaksi tytärtä, Henna ja Heini. Jutalla ja Juulialla on myös yhteinen tytär Saimi. Jutta kuolee yllättäen lasketteluonnettomuudessa Alpeilla. Hänellä ja Juulialla ei ollut avioehtoa eikä keskinäistä testamenttia. Jutan omaisuuden arvo on 10 000 euroa ja Juulian 500 000 euroa.

a) Miten omaisuus jaetaan Jutan kuoltua?

- Ensin tehdään ositus.
- Jutan omaisuus on 10 000, Juulian omaisuus 500 000, parin omaisuus on siis yhteensä 510 000 euroa.
- Kummankin avio-osuus on 255 000 euroa.
- Juulialla on leskenä oikeus kieltäytyä maksamasta tasinkoa kuolinpesälle (tasinkoprivilegi) tai hän voi maksaa tasinkoa.
- Jos hän ei maksa tasinkoa, hän saa pitää koko omaisuutensa 500 000.
  - Jutan omaisuus 10 000 euroa jaetaan kolmen lapsen kesken.
- Jos hän maksaa vapaaehtoisesti tasingon täysimääräisenä:
  - Juulia maksaa Jutan kuolinpesälle tasinkoa 245 000 euroa.
  - Jutan omaisuus (255 000) menee perintönä hänen kolmelle lapselleen:
  - Hennalle, Heinille ja Saimille. Jokainen heistä saa 85 000 euroa.
- Tässä voi pohtia, onko Juulialla halua antaa tasinkoa Jutan lapsille vaiko ainoastaan yhteiselle lapselle.

b) Miten omaisuus jaetaan, kun Juulia joskus kuolee?

- Saimi perii Juulian koko omaisuuden.

10. Lue teksti ja vastaa kysymyksiin sen perusteella.

Pitkälle edenneestä muistisairaudesta kärsinyt Kyösti kuoli yllättäen sydänkohtaukseen 73 vuoden iässä. Häntä jäi suremaan aviopuoliso Pirkko, joka oli myös Kyöstin edunvalvoja. Heidän tyttärensä Maisa oli kuollut liikenneonnettomuudessa seitsemän vuotta Kyöstiä aikaisemmin. Maisan 15-vuotias tytär Meena asuu isänsä Riston ja hänen uuden kumppaninsa Hetan kanssa.

Kyöstillä ja Pirkolla ei ollut avioehtoa. Pirkko asuu avioparin tilavassa ja hyvällä alueella sijaitsevassa omakotitalossa, jonka arvo on 650 000 euroa. Asuntolainat on maksettu, ja parille on kertynyt säästöjä ja muuta varallisuutta 120 000 euron edestä. Pirkolla on siskonsa kanssa yhteinen kesämökki, jonka arvo on 220 000 euroa. Mökki on rajattu avioehdolla Kyöstin avio-oikeuden ulkopuolelle.

Risto ja Heta ovat olleet pitkään työttömiä. Heta on sitä mieltä, että asunto on Pirkolle aivan liian suuri yksin asuttavaksi ja että nyt olisi tilaisuus ratkaista kerralla perheen taloushuolet.

Pian Kyöstin kuoleman jälkeen pankin tallelokerosta löytyy kuitenkin yllättävä testamentti. Sen mukaan Kyösti oli muutama viikko ennen kuolemaansa testamentannut koko omaisuutensa paikalliselle uskonnolliselle yhdistykselle.

a) Pohdi testamentin oikeudellista pätevyyttä.

- Kyösti on muistisairas, mutta se ei suoraan tarkoita sitä, että hän ei olisi oikeustoimikelpoinen. Käräjäoikeus voi julistaa ihmisen oikeustoimikelvottomaksi lääkärin lausunnon perusteella.

- Pirkko on edunvalvoja, mutta sekään ei automaattisesti tarkoita sitä, ettei Kyösti voisi tehdä oikeustoimia tai jopa testamenttia.
- Kyöstin perilliset joutuisivat moittimaan testamenttia ja oikeus päättäisi, oliko Kyöstin sairaus niin vakava, ettei hän ole kyennyt ymmärtämään oikeustoimensa merkitystä. Siinä yhteydessä tarkistettaisiin testamentin muotoseikat ja kuultaisiin tarvittaessa testamentin todistajia.

b) Miten Kyöstin omaisuus jaetaan?

- Jos testamentti katsotaan pätemättömäksi:
  - Ensin suoritetaan ositus.
    - Avioparin yhteinen omaisuus: $650\ 000 + 120\ 000 = 770\ 000$ euroa.
    - Kummankin avio-osuus on $385\ 000$ euroa.
    - Mökkiä ei huomioida, koska se on rajattu avio-oikeuden ulkopuolelle.
    - Kyöstin rintaperillinen on Meena. Hän perii sijaisperijänä äitinsä osuuden isoisänsä omaisuudesta, joka on $385\ 000$ euroa.
    - Pirkko saa jäädä asumaan perheen yhteiseen kotiin ja hallita sitä sekä sen irtaimistoa.
    - Pirkon myöhemmin kuollessa Meena saa koko omaisuuden.
- Jos testamentti katsotaan päteväksi:
  - Ensin suoritetaan ositus.
    - Avioparin yhteinen omaisuus: $650\ 000 + 120\ 000 = 770\ 000$ euroa.
    - Kummankin avio-osuus on $385\ 000$ euroa.
  - Uskonnollinen yhdistys saa testamentin perusteella Kyöstin omaisuuden, ellei Meena käytä oikeuttaan vaatia lakiosansa moittimalla testamenttia.
  - Meenalla on oikeus lakiosansa, joka on $192\ 500$.
  - Pirkko saa jäädä asumaan perheen yhteiseen kotiin ja hallita sitä sekä sen irtaimistoa. Meena, puhumattakaan Ristosta ja Hetasta, eivät voi pakottaa Pirkkoa pois asunnostaan.
  - Pirkon myöhemmin kuollessa Meena saa lakiosansa ja uskonnollinen yhdistys samansuuruisen vapaaosan. Sen lisäksi Meena perii mökin arvosta puolet eli $110\ 000$ euroa.

11. Eeva ja Mikael elävät avioliitossa, ja heillä on kaksi täysi-ikäistä lasta. Eevalla on lisäksi yksi lapsi aiemmasta avioliitosta. Eevan omaisuuden arvo on $100\ 000$ euroa ja Mikaelin omaisuuden arvo $10\ 000$ euroa. Aviopari asuu vuokra-asunnossa, eikä kummallakaan ole velkaa. Eevalla ja Mikaelilla ei myöskään ole avioehtosopimusta, mutta he ovat tehneet keskenään testamentin, jonka mukaan he perivät toisensa, jos puoliso kuolee.

Miten omaisuus jaetaan ja minkälaisia oikeudellisia seikkoja jaossa täytyy ottaa huomioon, jos Eeva kuolee ennen Mikaelia? (yo-tehtävä S2021)

- Eevan kuolinpesän muodostavat yhteiset kaksi lasta, Eevan lapsi aiemmasta avioliitosta sekä Mikael.
  - Mikael on kuolinpesän osakas avio-oikeuden sekä testamentin perusteella.

- Eevalla ja Mikaelilla ei ole avioehtosopimusta, joten heillä on avio-oikeus toistensa omaisuuteen.
- Suoritetaan ositus:
  - Eevan omaisuuden arvo on 100 000 euroa ja Mikaelin omaisuus on 10 000 euroa.
  - Heidän yhteisen omaisuutensa säästö on 110 000 euroa. Puolitettuna tämä on 55 000 euroa. Koska leskellä on säästöjä vain 10 000 euroa, on Mikaelille maksettava tasinkona 45 000 euroa. Eevan kuolinpesään jää näin ollen 55 000 euroa perillisille.
- Eevalla ja Mikaelilla on keskinäinen testamentti.
  - Mikael perisi Eevan koko omaisuuden testamentin perusteella.
- Rintaperillisillä eli Eevan kolmella lapsella on kuitenkin oikeus vaatia lakiosaansa, joka on puolet täysimääräisestä perintäoikeudesta.
  - Lakiosan suuruus Eevan lapsille kullekin on 1/6 jäämistöstä eli 9 166 euroa.
  - Jos lapset vaativat heti lakiosaansa, vähennetään jäämistöstä lakiosien suuruus ja loppu vapaaosa menee Mikaelille.
  - Jos lapset eivät vaadi lakiosiaan, menee koko omaisuus Mikaelille.

12. Vainaja oli testamentannut koko omaisuutensa ex-puolisolleen. Vainajan perillinen vaati testamentin kumoamista, koska sitä ei löytynyt vainajan jäämistöstä. Ex-puoliso puolestaan vetosi siihen, että hänellä oli hallussaan kaksi kappaletta kyseistä testamenttia.

a) Etsi korkeimman oikeuden ratkaisu asiasta (KKO:2016:32).

b) Arvioi, miksi korkein oikeus otti tapauksen käsiteltäväkseen.

- Kysymys oli ennakkotapauksesta. Mikä riittää näytöksi testamentista? Onko testamentti pätevä, jos se löytyy vain edunsaajan hallusta, mutta ei vainajan jäämistöstä?

c) Mikä oli korkeimman oikeuden ratkaisu ja miten se perusteltiin?

- Testamentin peruuttaminen ei ole määrämuotoinen oikeustoimi. Riittää, että peruuttamistahto on selvästi ilmaistu. Mahdollisia peruuttamistapoja ovat määrämuotoinen peruuttaminen, testamentin hävittäminen ja suullinen tahdon ilmaisu.
- Jos testamenttia ei löydetä vainajan hallusta, se oletetaan peruutetuksi. Jos edunsaaja moittii tätä ratkaisua, hänen tulee näyttää toteen, että vainaja oli yhä testamentin kannalla.
- Vainajan tahto pitää testamentti voimassa jäi oikeustodistelussa epävarmaksi. Vainaja oli katkeroitunut testamentin saajaa kohtaan ja oli mahdollista, että hän oli halunnut perua testamentin.
- Edunsaaja ei kyennyt näyttämään toteen, että testamentti vastaa vainajan tahtoa, joten testamentti ei ollut pätevä.